

PAPER DETAILS

TITLE: Ekonomik Özgürlükler ve Ekonomik Büyüme Birbiriyle İlişkili midir? Genel Değerlendirme ve Türkiye üzerine Bir Analiz

AUTHORS: Serdar YAY,Zeynep EZANOGLU

PAGES: 1334-1360

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2995441>

Fiscaeconomia

E-ISSN: 2564-7504

2023, Volume 7, Issue 2, 1334-1360

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/fsecon>

Submitted/Geliş: 07.03.2023

Accepted/Kabul: 18.05.2023

Doi: 10.25295/fsecon.1261507

Research Article/Araştırma Makalesi

Ekonomik Özgürlükler ve Ekonomik Büyüme Birbiriyle İlişkili midir? Genel Değerlendirme ve Türkiye Üzerine Bir Analiz

Are Economic Freedoms and Economic Growth Interrelated? A General Evaluation and Analysis on Turkey

Serdar YAY¹, Zeynep EZANOĞLU²

Öz

Bu çalışmada, ekonomik büyüme ile ekonomik özgürlükler ve alt endeksleri arasındaki ilişkinin Türkiye'nin 1995-2021 yılları arasındaki verileri ışığında incelenmesi amaçlanmıştır. Analizde kullanılan ekonomik özgürlüklere ilişkin veriler Heritage Vakfı ve The Wall Street Journal tarafından 1995 yılından beri yayınlanan Ekonomik Özgürlük Endeksi'nden, ekonomik büyümeye ilişkin veriler ise Dünya Bankası'ndan alınmıştır. Türkiye'de 1995-2021 yılları arasında ekonomik özgürlükler ile ekonomik büyüme arasındaki ilişki Toda-Yamamoto nedensellik testi ile analiz edilmiştir. Bu doğrultuda ilk olarak serilerin durağanlığının araştırılması için Perron (1989) kırılmalı birim kök testi, serilerin farklı seviyelerden durağan olması ve düşük gözleme sahip olması nedeniyle ARDL eşbütünleşme testi uygulanmıştır. Sonrasında VAR modeli kurularak karakteristik polinom kökleri, otokorelasyon ve değişen varyans istikrar koşullarının uygun olup olmadığı test edilmiştir. Model tüm istikrar koşullarını sağladıktan sonra Toda-Yamamoto nedensellik testi gerçekleştirilmiş ve çalışmanın sonunda Türkiye'de ekonomik özgürlüklerden ekonomik büyümeye doğru bir nedensellik olduğu bulgusu elde edilmiştir.

Jel Kodları: C22, E02, O11

Anahtar Kelimeler: Ekonomik Özgürlükler, Ekonomik Büyüme, Zaman Serisi Analizi, Toda-Yamamoto Nedensellik Testi

¹ Doç. Dr., İzmir Demokrasi Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, serdar.yay@idu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-8726-744X

² Dr., zeynepzanoglu@gmail.com, ORCID: 0000-0002-4601-7567

Yay, S. & Ezanoğlu, Z. (2023). Ekonomik Özgürlükler ve Ekonomik Büyüme Birbiriyle İlişkili midir?
Genel Değerlendirme ve Türkiye üzerine Bir Analiz.

Fiscoeconomia, 7(2), 1758-1784. Doi: 10.25295/fsecon.1261507

Abstract

In this study, it is aimed to examine the relationship between the increase in production and therefore the national income as a result of the increase in production capacity in a country, in other words, the relationship between economic growth and economic freedoms and sub-indices in the light of Turkey's data between the years 1995-2021. Data on economic freedoms used in the analysis were obtained from the Economic Freedom Index published by the Heritage Foundation and The Wall Street Journal since 1995, and data on economic growth were obtained from the World Bank. The relationship between economic freedoms and sub-indices and economic growth between the years 1995-2021 in Turkey was analyzed with the Toda-Yamamoto causality test. In this direction, firstly, Perron's (1989) unit root test with break was applied to investigate the stationarity of the series, and the ARDL cointegration test was applied because the series were stationary at different levels and had low observations. Afterwards, the VAR model was established and the characteristic polynomial roots, autocorrelation and varying variance stability conditions were tested. After the model provided all the stability conditions, the Toda-Yamamoto causality test was performed and at the end of the study, it was found that there is a causality from economic freedom to economic growth in Turkey.

Jel Codes: C22, E02, 011

Keywords: *Economic Freedoms, Economic Growth, Time Series Analysis, Toda-Yamamoto Causality Test*

1. Giriş

Özgürlük³, bireyin diğer bireylere zarar vermeden istediğini yapabilmesi, başkalarının zorlaması olmadan davranabilmesi anlamına gelmektedir. Bu tanımdan da anlaşılacağı üzere, özgürlük için üç temel koşul önem arz etmektedir. Bu koşullar (Aktan, 2017: 7); bireye dışarıdan herhangi bir baskı ya da zorlamanın söz konusu olmaması, bireyin diğer bireylerin keyfi isteklerinden bağımsız hareket etmesi ve son olarak da bireyin yapmak istediği şeyleri istediği şekilde yapmasıdır. Öte yandan literatürde, özgürlüklerin siyasal, sosyal ve ekonomik özgürlükler şeklinde bir sınıflandırmaya tabi tutulduğu görülmektedir. En basit haliyle, siyasal özgürlükler insanların hükümetlerini belirleme, yasama sürecine katılma ve idarenin denetimine iştirak etmesini (Hayek, 2013: 41), sosyal özgürlükler, en geniş biçimde Avrupa Sosyal Şartı ile tanımlandığı ve güvence altına alındığı üzere “barınma hakkı, sağlık hakkı, eğitim hakkı, işçi hakları, tam istihdam, eşit işe eşit ücret, doğum izni, sosyal güvenlik, yoksulluk ve sosyal dışlanmaya karşı koruma seyahat özgürlüğü ve herhangi bir ayrımcılığa tabi tutulmama”yı (The European Social Charter, 1965), ekonomik özgürlükler ise bireylerin ekonomik faaliyette bulunurken özgür olmaları ve elde ettikleri kazançları herhangi bir müdahale olmadan kullanabilmelerini ifade etmektedir (Aktan, 1996: 30).

Ekonomik özgürlükler, teşebbüs özgürlüğünden mübadele özgürlüğüne, sözleşme özgürlüğünden mülkiyet ve miras özgürlüğüne, gelirini ve servetini istediği şekilde kullanma özgürlüğünden uluslararası ticaret özgürlüğüne dek birçok önemli özgürlüğü içerisinde barındırmaktadır. Modern anlamda iktisat biliminin öncüsü kabul edilen Adam Smith, 1776 tarihinde yayınlanan en önemli eseri “Milletlerin Zenginliği (*The Wealth of Nations*)”nde (Smith, 1776): “Her insan adalet yasalarını ihlal etmediği sürece kendi çıkarını istediği şekilde gözetmeye, sahip olduğu sanayi ve sermayeyi diğer insanlarla rekabete sokmaya tamamen özgür bırakılmıştır.” demektedir ve ekonomik özgürlüklere dikkat çekmektedir. 1974 yılında Nobel Ekonomi Ödülü ile taltif edilen büyük düşünür Friedrich August von Hayek, ekonomik özgürlüğün gerçek bir özgürlüğün vazgeçilmez şartı olduğuna değinirken (Hayek, 2015: 167), 1976 yılında Nobel Ekonomi Ödülü ile taltif edilen Milton Friedman ise, ekonomik özgürlükler olmadan tam anlamı ile özgürlükten bahsedilemeyeceğine vurgu yapmaktadır (Friedman, 2018: 33).

Ekonomik özgürlükler, ülkelerin ekonomik büyüme ve gelişmişlik seviyesi açısından da önem arz etmektedir. Bu anlamda, ekonomik özgürlüklerin ölçülebilmesi, değerlendirilebilmesi ve ülkeler arası karşılaştırmalar yapılabilmesi gibi hususlara ihtiyaç duyulmaktadır (Yay, 2020: 52). Bu doğrultuda, özellikle 1990’lı yılların başlarından itibaren muhtelif uluslararası kuruluşların ülkelerin ekonomik özgürlüklere verdikleri değeri ve bu değer diğer ülkelere kıyasla hangi noktada olduğuna dair hususlara ilişkin yıllık ya da dönemlik raporlar yayınladıkları bilinmektedir.

Bu konuda en önemli araştırmalardan biri Washington merkezli Heritage Vakfı (The Heritage Foundation)⁴ ve The Wall Street Journal işbirliğinde 1995’ten günümüze yıllık olarak

³ Özgürlük kavramı hakkında bkz: Aktan, 2017; Aktan, 2021; Been, 1998; Cranston, 1993; Gray, 1990; Kapani, 1981; Melhovich, 1978.

⁴ Heritage Vakfı (The Heritage Foundation) hakkında ayrıntılı bilgi için bkz: <https://www.heritage.org/>

Yay, S. & Ezanoğlu, Z. (2023). Ekonomik Özgürlükler ve Ekonomik Büyüme Birbiriyle İlişkili midir? Genel Değerlendirme ve Türkiye üzerine Bir Analiz.

Fiscocoeconomia, 7(2), 1758-1784. Doi: 10.25295/fsecon.1261507

yayınlanan ülkelerin ekonomik özgürlük düzeylerini ölçmek için geliştirilen Ekonomik Özgürlük Endeksi'dir (Index of Economic Freedom)⁵. Söz konusu endekse göre (The Heritage Foundation, 2023): *"Ekonomik özgürlük, her insanın kendi emeğini ve mülkiyetini kontrol etme temel hakkıdır. Ekonomik olarak özgür bir toplumda bireyler istedikleri gibi çalışmakta, üretmekte, tüketmekte ve yatırım yapmakta özgürdür. Ekonomik olarak özgür toplumlarda, hükümetler emeğin, sermayenin ve malların serbestçe hareket etmesine izin verir ve özgürlüğün kendisini korumak ve sürdürmek için gerekli olanın ötesinde baskı veya kısıtlamadan kaçınır."*

Endeks, ülkelerin ekonomik özgürlüğünü *"hukukun üstünlüğü (mülkiyet hakları, devlet bütünlüğü, yargı etkinliği), devletin ekonomideki büyüklüğü (kamu harcamaları, vergi yükü, finansal sağlık), düzenleyici etkinlik (iş özgürlüğü, çalışma özgürlüğü, parasal özgürlük) ve açık piyasalar (ticaret özgürlüğü, yatırım özgürlüğü, finansal özgürlük)"* olmak üzere her biri aynı zamanda üç alt faktöre sahip dört temel faktöre dayalı olarak, her kategori için 100 maksimum puana tekabül etmek üzere ve adı geçen başlıkların her biri eşit ağırlığa sahip olacak şekilde "0-100" puan arasında değerlendirmektedir. Son olarak eklemek gerekirse, endekste puan aralıklarına göre ülkeler "tam özgür" ile "özgür değil" arasında beş ayrı özgürlük statüsüne göre analiz edilmektedir. Analizler sonucu, 0-49,9 puan aralığında olan bir ülke "özgür değil", 50-59,9 puan aralığında olan bir ülke "çoğunlukla özgür" değil, 60-69,9 puan aralığında olan bir ülke "kısmen özgür", 70-79,9 puan aralığında olan bir ülke "çoğunlukla özgür", 80-100 puan aralığında olan bir ülke ise "özgür" kabul edilmektedir (The Heritage Foundation, 2023).

Ekonomik Özgürlük Endeksi'nin ülkelerin ekonomik özgürlüklerini değerlendirmede iyi bir devlet ve toplum düzeni için gerekli ve değerli faktörleri dikkate aldığı görülmektedir. Şöyle ki; hukukun üstünlüğü, bir toplumda hukukun her şeyin üstünde tutulmasını ifade etmektedir. Endekste hukukun üstünlüğü belki de ekonomik özgürlüğün en önemli unsuru olan, insanlık tarihinin bilinen en eski haklar ve özgürlük bildirgesi olan Hammurabi Kanunları'ndan 19 Haziran 1215 tarihli Magna Carta Libertatum'e dek doğrudan veya dolaylı olarak bütün hak ve özgürlük bildirelerinde yer bulan mülkiyet hakları, toplumu oluşturan bütün unsurların haklarının başkaları tarafından ihlaline karşı eşit ve etkili bir şekilde işlemlerini açıklayan yargı etkinliği ve sahtekarlık, rüşvet, yolsuzluk gibi birçok unsurdan ve yozlaşma tehlikesinden uzak kurumsallaşmış güçlü devleti tarif eden devlet bütünlüğü ile değerlendirilmektedir (Kim, 2023: 12-16). Tarihsel süreçte hep tartışılmalı devletın ekonomideki rol ve fonksiyonlarının büyüklüğü ise devletin yaptığı kamu harcamaları, toplumdaki vergi yükü ve kamu bütçesinin denkliliğini ifade eden finansal sağlık ile değerlendirilmektedir. Devletin ekonomideki düzenleyici rol ve fonksiyonları ise yeni bir işletmenin açılması ya da bir işletmenin kapanması gibi durumları açıklayan iş özgürlüğü, yeni bir işe girme veyahut işten ayrılma gibi durumları açıklayan çalışma özgürlüğü, para politikasının bağımsızlığı ve para biriminin istikrarı ile alakalı durumları ele alan parasal özgürlük ile açıklanmaktadır. Son olarak, açık piyasalar, ithalat, ihracat ve uluslararası sermaye hareketliliği ile ilgili hususları açıklayan ticaret özgürlüğü, başta yabancı sermaye olmak üzere sermayenin serbestliği ile ilgili hususları açıklayan yatırım

⁵ Ekonomik Özgürlük Endeksi (Index of Economic Freedom) hakkında ayrıntılı bilgi için bkz: <https://www.heritage.org/index/>

Yay, S. & Ezanoğlu, Z. (2023). Ekonomik Özgürlükler ve Ekonomik Büyüme Birbiriyle İlişkili midir?
Genel Değerlendirme ve Türkiye üzerine Bir Analiz.

Fiscocoeconomia, 7(2), 1758-1784. Doi: 10.25295/fsecon.1261507

özgürlüğü, bankacılık ve finans sektörünün bağımsızlığını ve yapısını açıklayan finansal özgürlük ile açıklanmaktadır.

Aşağıda Tablo 1’de Ekonomik Özgürlükler Endeksi 2023 verilerine göre ülkelerin elde ettiği puanlar ve ülkeler sıralaması yer almaktadır.

Tablo 1: Ekonomik Özgürlükler Endeksi-2023 Verilerine Göre Ülkeler

Sıralama	Ülke	Puan	Sıralama	Ülke	Puan	Sıralama	Ülke	Puan
1.	Singapur	83.9	61.	Meksika	63.2	121.	Nikaragua	54,9
2.	İsviçre	83.8	62.	Kolombiya	63.1	122.	Mali	54,5
3.	İrlanda	82.0	63.	Bosna Hersek	63.2	123.	Bangladeş	54.4
4.	Tayvan	80.7	64.	Guatemala	63.1	124.	Nijerya	53.9
5.	Yeni Zelanda	78.9	65.	Dominik Cumhuriyeti	62.6	125.	Rusya	53.8
6.	Estonya	78.6	66.	Mikronezya	62.6	126.	Nijer	53.7
7.	Lüksemburg	78.4	67.	Bahamalar	62.6	127.	Brezilya	53.5
8.	Hollanda	78.0	68.	Bahreyn	62.5	128.	Komorlar	53.5
9.	Danimarka	77.6	69.	İtalya	62.3	129.	Gine	53.2
10.	İsveç	77.5	70.	Vanuatu	62.1	130.	Angola	53.0
11.	Finlandiya	77.1	71.	Kazakistan	62.1	131.	Hindistan	52.9
12.	Norveç	76.9	72.	Vietnam	61.8	132.	Tunus	52.9
13.	Avustralya	74.8	73.	Moğolistan	61.7	133.	Malavi	52.8
14.	Almanya	73.7	74.	São Tomé ve Príncipe	61.5	134.	Mozambik	52.5
15.	Güney Kore	73.7	75.	Azerbaycan	61.4	135.	Kenya	52.5
16.	Kanada	73.7	76.	Paraguay	61.0	136.	Sri Lanka	52.2
17.	Letonya	72.8	77.	Karadağ	60.9	137.	Ruanda	52.2
18.	Kıbrıs	72.3	78.	Kosova	60.7	138.	Çad	52.0
19.	İzlanda	72.2	79.	Saint Lucia	60.7	139.	Kamerun	51.9
20.	Litvanya	72.2	80.	Tayland	60.6	140.	Papua Yeni Gine	51.7
21.	Çek Cumhuriyeti	71.9	81.	Fildişi Sahili	60.4	141.	Lesotho	51.6
22.	Şili	71.1	82.	Tonga	60.0	142.	Nepal	51.4
23.	Avusturya	71.1	83.	Tanzanya	60.0	143.	Uganda	51.4
24.	Birleşik Arap Emirlikleri	70.9	84.	Benin	59.8	144.	Arjantin	51.0
25.	Amerika Birleşik Devletleri	70.6	85.	Belize	59.8	145.	Belarus	51.0
26.	Mauritius	70.6	86.	Dominika	59.7	146.	Tacikistan	50.6
27.	Uruguay	70.2	87.	Seyşeller	59.5	147.	Laos	50.3
28.	Birleşik Krallık	69.9	88.	Trinidad ve Tobago	59.5	148.	Sierra Leone	50.2
29.	Barbados	69.8	89.	Filipinler	59.3	149.	Haiti	49.9
30.	Portekiz	69.5	90.	Butan	59.0	150.	Liberya	49.6
31.	Japonya	69.3	91.	Madagaskar	58.9	151.	Mısır	49.6
32.	Bulgaristan	69.3	92.	Kiribati	58.8	152.	Pakistan	49.4
33.	Slovakya	69.0	93.	Ürdün	58.8	153.	Ekvator Ginesi	48.3
34.	İsrail	68.9	94.	Honduras	58.7	154.	Çin	48.3
35.	Gürcistan	68.7	95.	Umman	58.5	155.	Etiyopya	48.3
36.	Katar	68.6	96.	Moldova	58.5	156.	Kongo	48.1
37.	Slovenya	68.5	97.	Fas	58.4	157.	Kongo Demokratik Cumhuriyeti	47.9
38.	Samoa	68.3	98.	Suudi Arabistan	58.3	158.	Zambiya	47.8
39.	Jamaika	68.1	99.	Gana	58.0	159.	Doğu Timor	47.2

Yay, S. & Ezanoğlu, Z. (2023). Ekonomik Özgürlükler ve Ekonomik Büyüme Birbiriyle İlişkili midir? Genel Değerlendirme ve Türkiye üzerine Bir Analiz.

Fiscioeconomia, 7(2), 1758-1784. Doi: 10.25295/fsecon.1261507

40.	Polonya	67.7	100.	Fiji	58.0	160.	Maldivler	46.6
41.	Malta	67.5	101.	Gambiya	57.9	161.	Türkmenistan	46.5
42.	Malezya	67.3	102.	Namibya	57.7	162.	Nyanmar	46.5
43.	Belçika	67.1	103.	Senegal	57.7	163.	Surinam	46.1
44.	Peru	66.5	104.	Türkiye	56.9	164.	Lübnan	45.6
45.	Kosta Rika	66.5	105.	Guyana	56.9	165.	Gine-Bissau	44.6
46.	Hırvatistan	66.4	106.	Solomon Adaları	56.9	166.	Orta Afrika Cumhuriyeti	43.8
47.	Yeşil Burun Adaları	65.8	107.	Yunanistan	56.9	167.	Bolivya	43.4
48.	Brunei Sultanlığı	65.7	108.	Kuveyt	56.7	168.	Cezayir	43.2
49.	Arnavutluk	65.3	109.	Özbekistan	56.5	169.	İran	42.2
50.	Ermenistan	65.1	110.	Kamboçya	56.5	170.	Burundi	41.9
51.	İspanya	65.0	111.	Burkina Faso	56.2	171.	Eritre	39.5
52.	Botsvana	64.9	112.	Cibuti	56.1	172.	Zimbabve	39.0
53.	Romanya	64.5	113.	Gabon	56.1	173.	Sudan	32.8
54.	Macaristan	64.1	114.	El Salvador	56.0	174.	Venezuela	25.8
55.	Panama	63.8	115.	Kırgızistan	55.8	175.	Küba	24.3
56.	Kuzey Makedonya	63.7	116.	Güney Afrika	55.7	176.	Kuzey Kore	2,9
57.	Fransa	63.6	117.	Moritanya	55.3			
58.	Sırbistan	63.5	118.	Togo	55.3			
59.	Saint Vincent ve Grenadinler	63.5	119.	Ekvator	55.0			
60.	Endonezya	63.5	120.	Esvatini	54.9			

Kaynak: The Heritage Foundation & The Wall Street Journal (2023)

Tablo 1’den de görüldüğü üzere 2023 Ekonomik Özgürlük Endeksi verilerine göre, 176 ülkeden yalnızca 4’ü ekonomik özgürlükler açısından özgür olarak değerlendirilmektedir. Bu ülkeler sırasıyla 83,9 puan ile Singapur, 83,8 puan ile İsviçre, 82,0 puan ile İrlanda ve 80,7 puan ile Tayvan’dır. 23 ülke ekonomik özgürlükler açısından çoğunlukla özgür derecesinde olup, bu ülkelerden en iyi konumda olan ülke 78,9 puan ile Yeni Zelanda’dır ve 70,6 puan ile 25. sıradaki Amerika Birleşik Devletleri de bu sınıfta yer almaktadır. En başta 69,9 puan ile 28. sırada yer alan Birleşik Krallık’ın yer aldığı, birçok küçük ada ülkesinden Afrika ülkesine dek 56 ülke ise kısmen özgür statüsündedir. 56,9 puan ile 104. sırada bulunan Türkiye’nin de aralarında bulunduğu 65 ülke ise söz konusu endekse göre çoğunlukla özgür değil olarak değerlendirilmektedir. Son olarak 176 ülke içerisinde 2,9 gibi oldukça düşük bir puan ile sonuncu sırada yer alan Kuzey Kore’nin yer aldığı 28 ülke ise özgür değil olarak değerlendirilmektedir.

Yeni kurumsal iktisat okulunun temsilcilerinden Wolfgang Kasper’e göre, ekonomik özgürlüklerin geliştiği ülkeler diğer ülkelere kıyasla daha hızlı bir ekonomik büyüme yakalamaktadır (Kasper, 2007: xi). Hemen belirtelim ki, özellikle yeni kurumsal iktisat okulu⁶ yazınında özellikle son yıllarda bu ilişkiye odaklanan çalışmaların sayısı giderek artmaktadır.

Ekonomik büyüme ile kastedilen, “bir ülkede üretim kapasitesinin artması sonucu, üretim ve dolayısıyla da milli gelirin artması”dır (Dinler, 2014: 619). Ekonomik büyüme, gelişmişlik düzeyi ne olursa olsun bütün ülkeler için önem arz etmektedir. İktisatçıların ekonomik büyümeye ilgisi Adam Smith’e kadar dayanmaktadır. Smith’in (1776) iş bölümünün ekonomik büyümeye

⁶ Yeni kurumsal iktisat okulu hakkında detaylı bilgi için bkz: Aktan, 2021; Aktan & Yay, 2019; Demir, 1996; Kasper & Streit, 1999; Yılmaz, 2018; Whalen, 2022.

etkilerine vurgu yapan çalışmasını, nüfusun ekonomik büyüme üzerine etkilerini vurgulayan Thomas R. Malthus'un (1798) ve azalan verimler ve bölüşüm unsurları üzerine bir ekonomik büyüme modeli inşa eden David Ricardo'nun (1817) önemli eserleri takip etmiştir. İktisatçıların marjinalist devrimin etkisiyle 1800'lü yılların sonlarında ekonomik büyüme konusuna azalan ilgisi, 1900'lü yılların başında Joseph A. Schumpeter (1942) ve Alexandravich Feldman'ın (1928) çalışmaları ile yeniden ortaya çıkmıştır. Schumpeter, teknolojik ilerlemenin ve eksik rekabetin ekonomik büyüme üzerine etkilerini analiz ederken, Feldman ise yatırım önceliklerinin ekonomik büyüme üzerine etkilerini inceleyen bir model geliştirmiştir. "Neo-keynezyen ekonomik büyüme modeli" ise Roy F. Harrod (1939) ve Evsey D. Domar (1946) tarafından birbirinden bağımsız bir şekilde geliştirilmiştir. 1950'li yılların sonlarına kadar ekonomik büyüme teorisine hakim olan ve "Harrod-Domar modeli" olarak bilinen analiz, Keynes'in (1936) "*piyasa ekonomisi kendiliğinden tam istihdamı sağlamaz*" tezinin büyüyen bir ekonomide geçerliliğine odaklanmıştır. Harrod-Domar modeli modern anlamda ekonomik büyüme teorilerinin birinci/ilk dalgası olarak kabul edilmektedir. Ekonomik büyüme teorilerinin gelişim sürecindeki ikinci dalga, Robert M. Solow (1956) ve Trevor W. Swan (1956) tarafından bağımsız olarak geliştirilen "Neo-klasik ekonomik büyüme modeli"dir. "Solow-Swan modeli" olarak bilinen model esasen zamanlar arası tüketim seçimi-tüketici optimizasyonu analizi üzerinden Harrod-Domar modelinin geliştirilmiş halidir. Böylece, 1950-1970 arası dönem her iki modern ekonomik büyüme teorisi sayesinde iktisatçıların ekonomik büyümeye en yoğun ilgi duydukları dönem olmuştur. 1980'li yılların sonlarına doğru ise bu kez ekonomik büyüme teorilerindeki üçüncü dalga Paul M. Romer (1986), Robert E. Lucas (1988) ve Sérgio T. Rebelo (1991) öncülüğünde ortaya çıkmıştır. Bu isimlerin öncülüğünde "yeni büyüme teorisi" ya da "içsel büyüme teorisi" adı verilen ve ekonomik büyüme ile ilgili teorilerin ve analizlerin yeniden canlanmasına neden olan bir teori geliştirilmiştir. 1990'ların ortalarından günümüze kadar olan süreçte ise ekonomik büyümenin temel belirleyicilerini inceleyen çalışmalar artmış ve bu dönem literatüre ekonomik büyüme teorilerinin dördüncü dalgası olarak geçmiştir (Ünsal, 2007: 26-29). Yukarıda da değindiğimiz gibi bu dönemki çalışmalar özellikle yeni kurumsal iktisat okulu çatısı altında ortaya çıkmış ve gelişmiştir. Douglass C. North (1990), Dani Rodrik (2007), Daron K. Acemoğlu ve James A. Robinson (2012) çalışmaları bu dönemi yansıtan çalışmalara örnek verilebilir.

Bu çalışmada Türkiye'de 1995-2021 döneminde ekonomik özgürlükler ve ekonomik büyüme arasındaki ilişki zaman serileri metotları kullanılarak test edilecektir. Aralarındaki ilişkinin daha ayrıntılı açıklanabilmesi amacıyla ekonomik özgürlük endeksinin alt endeksleri ile ekonomik büyüme arasındaki nedensellik ilişkisi tek tek incelenecektir. Çalışmada, Türkiye'nin ekonomik özgürlükler ve her biri birbirinden değerli bileşenleri olan alt endekslerinin Türkiye'nin ekonomik büyümesi arasındaki ilişkiye odaklanılarak hem alan yazınına katkı sağlamak hem de politika yapıcılara bir ışık tutmak amaçlanmıştır.

Çalışmada, Türkiye özelinde ekonomik özgürlükler ve alt endeksleri ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkinin nedensellik testi ile ortaya konulması amaçlanmaktadır. Bu doğrultuda çalışmanın giriş bölümünde ekonomik özgürlükler ve ekonomik büyüme kavramları tanımlanmış, iki kavram arasındaki ilişkiye son yıllarda artan ilgiye değinilmiştir. Ayrıca ülkelerin ekonomik özgürlüklerin ölçülebilmesi için Heritage Vakfı ve The Wall Street Journal

tarafından geliştirilen Ekonomik Özgürlük Endeksi detaylıca açıklanmış, 2023 verileri ışığında 176 ülkenin ekonomik özgürlükler sıralamasına değinilmiştir. Çalışmanın ikinci bölümünde ise, ekonomik özgürlükler ve ekonomi büyüme arasındaki teorik açıklamaların ardından konuya ilişkin literatür taramasına yer verilmiştir. Çalışmanın üçüncü bölümünde, Türkiye'nin 1995-2021 yılları arasında Heritage Vakfı ve The Wall Street Journal tarafından geliştirilen Ekonomik Özgürlük Endeksi'ne göre ekonomik özgürlükler değerlendirmesi ile Dünya Bankası tarafından açıklanan ekonomik büyüme verileri üzerinden Türkiye'de ekonomik özgürlükler ile ekonomik büyüme arasındaki ilişki ortaya konulmaya çalışılmıştır. Nihayet sonuç ve değerlendirme bölümünde bu ilişki değerlendirilmiştir.

2. Literatür Taraması

Ülke ekonomileri için ekonomik büyümenin temel belirleyicileri incelendiğinde; ekonomik özgürlüklerin ekonomik büyümeye önemli bir etkisi olduğu kabul edilmektedir. Ampirik çalışmalar, ülkeler arasındaki ekonomik büyüme performanslarındaki ayrılaşmanın açıklanmasında ekonomik özgürlüklerin mühim bir faktör olduğunu göstermektedir.

Literatürde bu alanda yapılan çalışmalar incelendiğinde ilk olarak Easton & Walker (1997) ekonomik özgürlüklerin ekonomik büyüme üzerindeki etkisini araştırdıkları çalışmada, ekonomik özgürlüklerin ekonomik büyümeyi pozitif yönde etkilediği bulgusuna ulaşmıştır. Bu çalışma aynı zamanda, bu alanda bilinen ilk çalışma özelliğine de sahiptir. Gwartney vd. (1999) ise, 82 ülkeye ait farklı dönem verileri ile ekonomik özgürlüklerin yanı sıra politik özgürlüklerin de ekonomik büyüme üzerindeki etkilerini araştırmıştır. Bulgular, ekonomik özgürlük düzeyindeki değişmelerin ekonomik büyümeyi etkileyeceğini, ancak ekonomik büyümenin ekonomik özgürlükleri etkilemeyeceğini göstermektedir. Ayrıca Gwartney vd. (2004), ülkeler arasında var olan büyüme farklılıklarının en önemli sebebinin ülkelerin ekonomik özgürlük düzeyi olduğunu belirtmiştir.

Çeşitli ülke gurupları üzerinde yapılan birçok çalışmada ekonomik özgürlük seviyesinin ekonomik büyüme üzerinde pozitif yönde etkisi bulunduğu ortaya konulmuştur (De Vanssay & Spindler, 1994; Islam, 1996; Nelson & Singh, 1998; De Haan & Sierman, 1998; De Haan & Sturm, 2000; Doucoliagos & Ulubaşoğlu, 2004; Weede, 2006; Justesen, 2008; Yalman vd., 2011; Cebula vd., 2013; Çetin, 2013; Razmi & Refaei, 2013; Belasen & Hafer, 2013; Koçak & Uzak, 2018). Doucoliagos & Ulubaşoğlu (2004), bu sonuçların ölçüm yöntemleri ve belirlenen değişkenlere göre değişebileceğini vurgulamışlardır.

Türkiye için Beşkaya & Manan (2009) 1970-2005 dönemine ait veriler ile kurdukları modelde, yapılan analizler sonucunda Türkiye'de ekonomik özgürlük seviyesindeki artışın ekonomik performans üzerinde etkisinin pozitif olacağını tespit etmişlerdir.

Yıldırım (2009), 96 ülkede 1970-2005 dönemine ait veriler ile yaptıkları çalışmada, ekonomik özgürlüklerin ekonomik büyüme üzerindeki etkisinin pozitif ve anlamlı olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Yenipazarlı (2009), Türkiye'de 1970-2006 yılları için kısa ve uzun dönemde ekonomik özgürlük ile ekonomik büyüme arasında pozitif ve anlamlı bir bağ bulunduğunu göstermiştir.

Yay, S. & Ezanoğlu, Z. (2023). Ekonomik Özgürlükler ve Ekonomik Büyüme Birbiriyle İlişkili midir? Genel Değerlendirme ve Türkiye üzerine Bir Analiz.

Fiscioeconomia, 7(2), 1758-1784. Doi: 10.25295/fsecon.1261507

Sarıbaş (2009), 19 ülkenin 1995-2004 yıllarına ait verileri ile ekonomik özgürlüklerle iktisadi büyüme arasındaki ilişki araştırılmaktadır. Sonuçlar, ekonomik özgürlükler ile ekonomik büyüme arasında negatif bir ilişki olduğunu göstermektedir.

Erdal & Yenipazarlı (2013), 1970-2006 yıllarında Türkiye verileri ile yaptığı analizde, ekonomik özgürlüklerdeki artışın ekonomik büyümeyi arttıracığı sonucuna ulaşmışlardır.

Tunçsiper & Biçen (2014), dokuz yükselen piyasa ekonomisinde 2000-2012 dönemine ait verileri kullandıkları çalışmada, ekonomik özgürlükler ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkinin anlamsız olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Akıncı vd. (2014), gelişmiş, gelişmekte olan ve azgelişmiş ekonomiler için 1995-2012 yıllarına ait veriler ile gerçekleştirdikleri çalışmada, Granger nedensellik testi sonucunda ekonomik özgürlüklerin ekonomik büyümenin sebebi olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Öztürk Çetenak & Işık (2016), 32 OECD üyesi ülkede 1995-2014 yılları arası veriler kullanılarak ekonomik özgürlükler ile ekonomik büyüme arasındaki nedensellik ilişkisini araştırmışlardır. Elde edilen bulgular, tüm ekonomik özgürlük endekslerinin ekonomik büyüme üzerinde etkili olduğunu göstermekte olup, ekonomik büyümenin ise sadece muhtelif ekonomik özgürlüklerin (mali, parasal ve ticari özgürlüklerin) nedeni olduğu sonucunu ortaya koymaktadır.

Güney (2017), Türkiye ve BRICS ülkelerinde ekonomik özgürlük düzeyindeki artışların, ekonomik büyümeyi pozitif etkilediğini göstermektedir.

Gövdeli (2018), BRICS ülkelerinde 1995-2016 dönemine ait veriler ile ülkelerin ekonomik özgürlükleri arttıkça ekonomik büyümesinin de artacağı sonucuna ulaşılmıştır.

Akkaya (2019), 12 gelişmekte olan ülkede 1995-2016 yılları arasında ekonomik büyüme ile ekonomik özgürlükler arasında bir ilişkiye rastlamamıştır.

Kangal & Eroğlu (2023), Ekonomik Özgürlük Endeksi'nde ilk 10'da bulunan ülkeler için yaptıkları çalışmada, ekonomik özgürlüklerin kişi başına düşen GSYİH'yi artırdığı sonucuna ulaşmıştır.

Çalışmalar genel olarak ekonomik özgürlükler ve ekonomik büyüme ilişkisi arasındaki ilişkinin pozitif olduğunu belirtse de literatürde bu ilişkinin negatif olduğunu belirten çalışmalar da bulunmaktadır (Sarıbaş, 2009; Erdem & Tuğcu, 2012; Türkay, 2015; Dam & Şanlı, 2019). Tunçsiper & Biçen (2014), Şahin (2018) ve Akkaya (2019) ise bu iki değişken arasında bir ilişki olmadığını savunmaktadır.

Literatür taramasında görüldüğü üzere bu konuda yapılan ampirik çalışmaların büyük çoğunluğu ülke grupları üzerine panel veri incelemesi olarak gerçekleştirilirken, Türkiye verileri ile zaman serisi analizi yapan çalışmalar görece daha azdır. Bu sebeple bu çalışmada Türkiye'de 1995-2021 döneminde ekonomik özgürlükler ve ekonomik büyüme arasındaki ilişki zaman serileri metotları kullanılarak test edilecektir. Aralarındaki ilişkinin daha ayrıntılı açıklanabilmesi amacıyla ekonomik özgürlük endeksinin alt endeksleri ile ekonomik büyüme arasındaki nedensellik ilişkisi tek tek incelenecektir.

3. Veri Seti, Yöntem ve Bulgular

Bu çalışmada amaç daha önce de belirtildiği üzere, ekonomik özgürlükler (hukukun üstünlüğü, devletin ekonomideki büyüklüğü, düzenleyici etkinlik ve açık piyasalar) ile ekonomik büyüme arasındaki nedensellik ilişkisinin incelenmesidir. Ekonomik özgürlükler değişkeni olarak Ekonomik Özgürlük Endeksi, ekonomik özgürlüklerin alt değişkenleri de söz konusu endeks verileri ile hesaplanmıştır. Bu doğrultuda, hukukun üstünlüğü; mülkiyet hakları, devlet bütünlüğü ve yargı etkinliği alt değişkenlerine ait veriler, devletin ekonomideki büyüklüğü; kamu harcamaları, vergi yükü, finansal sağlık alt değişkenlerine ait veriler, düzenleyici etkinlik; iş özgürlüğü, çalışma özgürlüğü, parasal özgürlük alt değişkenlerine ait verilere ve son olarak da açık piyasalar; ticaret özgürlüğü, yatırım özgürlüğü ve finansal özgürlük alt değişkenlerine ait verileri ile hesaplanmıştır. Son olarak da ekonomik büyüme değişkeni olarak Kişi Başına GSYH verisi logaritması alınarak hesaplanmıştır.

Çalışmada test edilecek hipotezler aşağıdaki gibidir:

H_0 : Ekonomik Özgürlük ile ekonomik büyüme arasında nedensellik ilişkisi yoktur.

H_0^1 : Hukukun üstünlüğü ile ekonomik büyüme arasında nedensellik ilişkisi yoktur.

H_0^2 : Devletin ekonomideki büyüklüğü ile ekonomik büyüme arasında nedensellik ilişkisi yoktur.

H_0^3 : Düzenleyici etkinlik ile ekonomik büyüme arasında nedensellik ilişkisi yoktur.

H_0^4 : Açık piyasalar ile ekonomik büyüme arasında nedensellik ilişkisi yoktur.

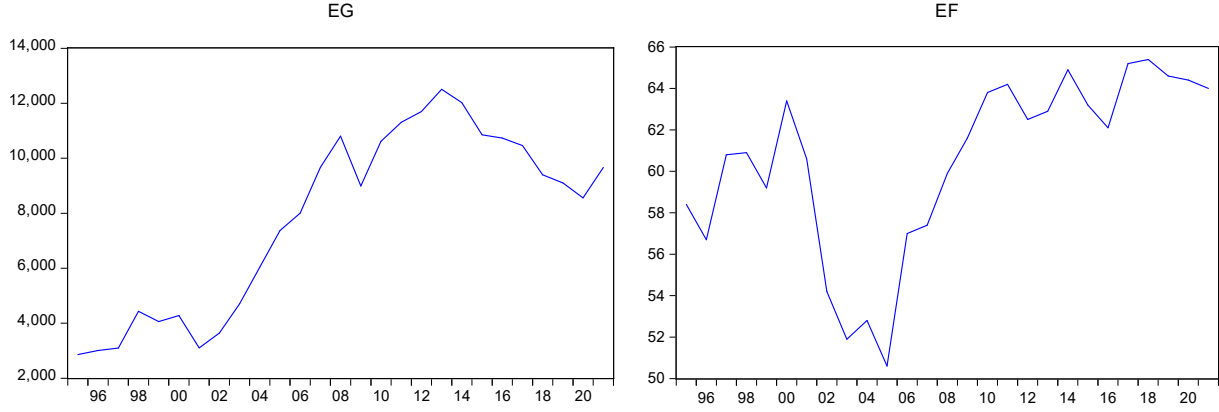
Çalışmada 1995-2021 dönemi yıllık veriler kullanılmıştır. Bu dönem, kullanılacak verilere ait ulaşılabilen maksimum süre olduğundan çalışmada kısıt oluşturmaktadır. Analizde kullanılacak değişkenlere ait bilgiler Tablo 2’de yer almaktadır.

Tablo 2: Kullanılan Değişkenler

Değişken	Kısaltma	Kaynak
Ekonomik Özgürlük	EF	www.heritage.org
Hukukun Üstünlüğü	EF1	www.heritage.org
Devletin Ekonomideki Büyüklüğü	EF2	www.heritage.org
Düzenleyici Etkinlik	EF3	www.heritage.org
Açık Piyasalar	EF4	www.heritage.org
Ekonomik Büyüme	EG	www.worldbank.org

Çalışmada kullanılan serilerin zaman grafiği aşağıda verilmiştir.

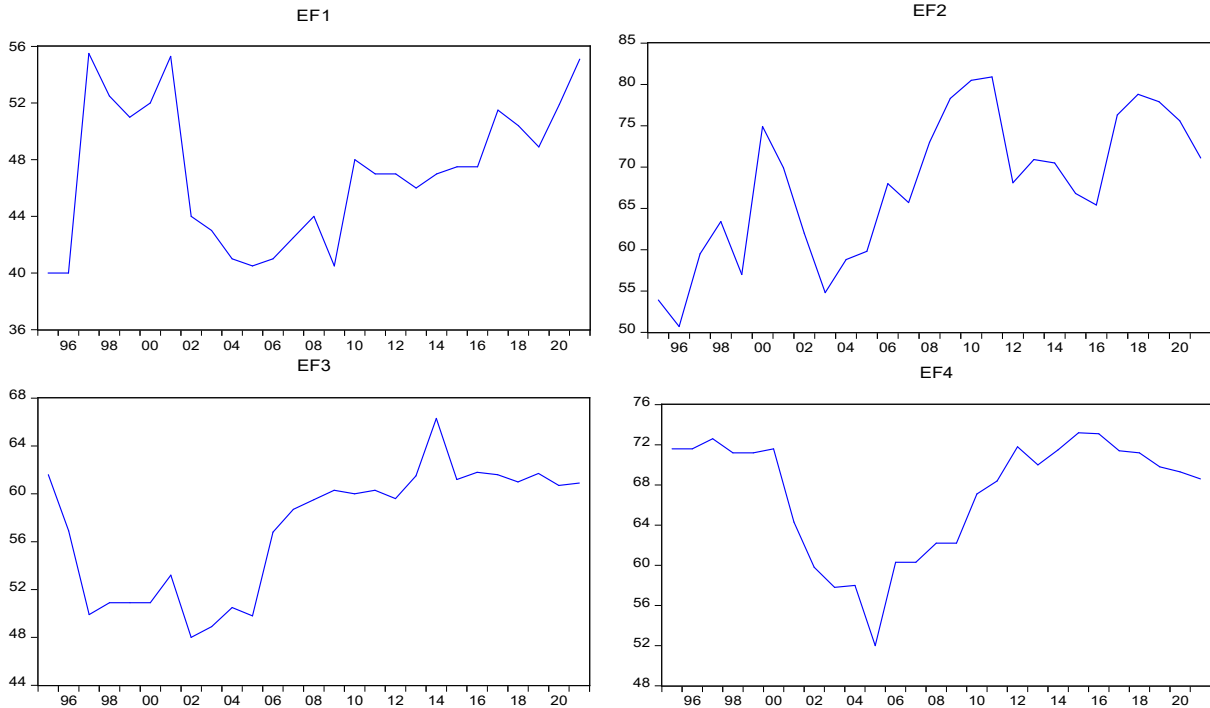
Grafik 1: 1995-2021 Ekonomik Özgürlük (EF) ve Ekonomik Büyüme (EG) Veri Zaman Grafiği

Kaynak: The Heritage Foundation & The Wall Street Journal ve The World Bank'tan alınan verilerle tarafımızca oluşturulmuştur.

Grafik 1'de Heritage Vakfı ve The Wall Street Journal tarafından yayınlanan Ekonomik Özgürlük (EF) endeks değerleri ve Dünya Bankası tarafından yayınlanan kişi başına GSYH (EG) verilerindeki zaman içerisindeki değişim gösterilmiştir. 2000'li yılların başında hem ekonomik büyümede hem de ekonomik özgürlük endeksinde azalmalar gözlemlenmektedir. Zaman içerisinde Türkiye'de bu değerler artış eğilimine geçse de birbirlerine benzer dalgalanmalar yaşanmaktadır. Alt endekslere ait veri zaman grafikleri ise aşağıdaki gibidir.

Grafik 2: 1995-2021 Ekonomik Özgürlük Alt Endeksleri (EF1, EF2, EF3, EF4) Veri Zaman Grafiği

Kaynak: The Heritage Foundation & The Wall Street Journal ve The World Bank'tan alınan verilerle tarafımızca oluşturulmuştur.

3.1. Birim Kök Testi

Serilerin durağan olmamasından kaynaklanan sahte regresyon sorunu zaman serisi verileri ile yapılan analizlerde karşılaşılan en ciddi sorun olarak bilinmektedir. Zaman serileri ile yapılacak çalışmalarda sahte regresyon sorununun olmaması amacıyla değişkenlerin durağanlık seviyeleri ölçülmelidir. Bu amaçla öncelikle serilere birim kök testi uygulanması gerekmektedir. Perron (1989) yaklaşımında zaman serisindeki kırılma zamanının bilindiği varsayılmaktadır (Mert & Çağlar, 2019: 127). Bu çalışmada söz konusu serilerde kırılma zamanı, Şubat 2001 yılında ortaya çıkan Türkiye ekonomisinde finansal kesimden başlayıp hızla reel kesimi de etkisi altına alan 2001 krizi olarak belirlenmiştir ve Perron (1989) kırılmalı birim kök testi uygulanmıştır. Birim kök testi sonuçları Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3: Perron (1989) Kırılmalı Birim Kök Testi Sonuçları

	Düzy	prob	Birinci Fark		Sonuç
	T istatistiği		T istatistiği	prob	
EF	-1.2509	≥ 0.50	-4.4555	$< 0.01^*$	I(1)
EG	-4.0355	$< 0.05^*$	-	-	I(0)
EF1	-3.0158	≥ 0.10	-6.1811	$< 0.01^*$	I(1)
EF2	-1.7772	≥ 0.50	-4.5613	$< 0.01^*$	I(1)
EF3	-2.1153	≥ 0.50	-5.2316	$< 0.01^*$	I(1)
EF4	-1.1826	≥ 0.50	-5.2902	$< 0.01^*$	I(1)
Not: * %1 anlamlılık düzeyinde durağanlığı ifade etmektedir					

Perron (1989) kırılmalı birim kök testi sonuçlarına göre, EG dışındaki serilerin tümü düzey halde birim kök içermektedir ve birinci farklarında durağan hale gelmektedir. EG serisi düzey halinde durağan olarak bulunmuştur. Tüm serilerin durağanlık dereceleri Tablo 3'te görülmektedir.

3.2. Eşbütünleşme Testi

Seriler arasındaki uzun dönem ilişkisi incelenirken eşbütünleşme testleri uygulanmaktadır. Serilere hangi eş bütünleşme testinin uygulanacağı, serilerin durağanlık seviyelerine göre değişmektedir. Bu çalışmada serilerin farklı seviyelerden durağan olması nedeniyle ARDL (Autoregressive Distributed Lag Bound Test) testinin yapılması uygun bulunmuştur. ARDL eşbütünleşme testinin diğer eşbütünleşme testlerine göre birkaç farklı avantajı bulunmaktadır. En önemli avantajı değişkenlerin I(0) veya I(1) olup olmadıklarına bakılmaksızın uygulanabilmesidir (Pesaran vd., 2001: 290). Seriler I(2) olmadığı sürece farklı durağanlık seviyelerindeki değişkenlere uygulanabilmektedir. Buna ek olarak ARDL eşbütünleşme yaklaşımı, düşük gözleme sahip olan veri setinde daha güvenilir sonuçlar vermektedir (Narayan & Narayan, 2005: 429).

ARDL sınır testi için ilk olarak uygun gecikme uzunluğunun belirlenmesi gerekmektedir. Uygun gecikme uzunluğu otokorelasyon ve değişen varyans problemlerinin olmadığı en düşük bilgi kriterlerinin sağlandığı gecikme uzunluğudur. Kurulan ARDL modeli aşağıda gösterilmiştir. Modeldeki uygun gecikme uzunluğu Tablo 4'te gösterilmiştir. Buna göre uygun gecikme uzunluğu 4 olarak tespit edilmiştir.

$$\text{Model: } EG = \alpha_0 + \alpha_1 EF + \alpha_2 EF1 + \alpha_3 EF2 + u$$

Tablo 4: ARDL Modeli İçin Uygun Gecikme Uzunluğunun Belirlenmesi

Gecikme Uzunluğu	AIC	LM	Breusch-pagan Godfrey
1	-0.9358	0.4874	0.2267
2	-1.0946	0.1564	0.0343
3	-1.6582	0.5450	0.1166
4*	-3.4915	0.0578	0.3382

*En uygun gecikme uzunluğunu göstermektedir.

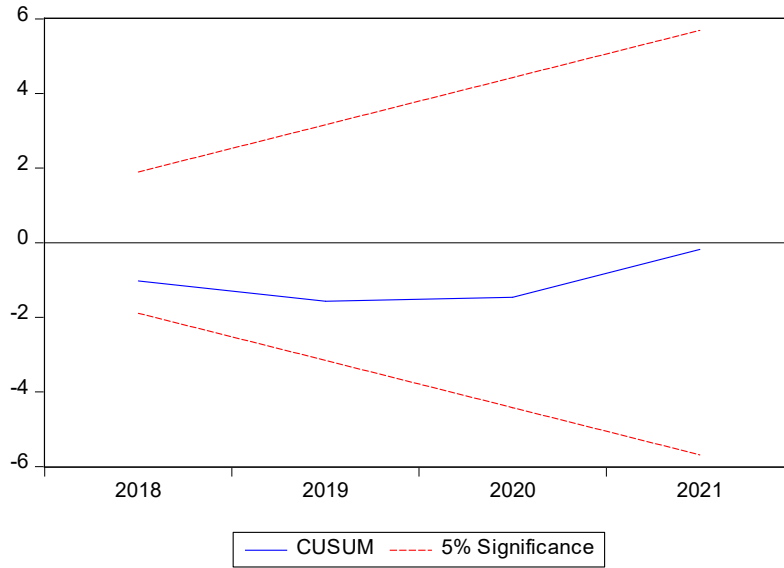
AIC: Akaike Bilgi Kriterini,

LM: Breusch-godfrey LM otokorelasyon test istatistiğinin olasılık değerini,

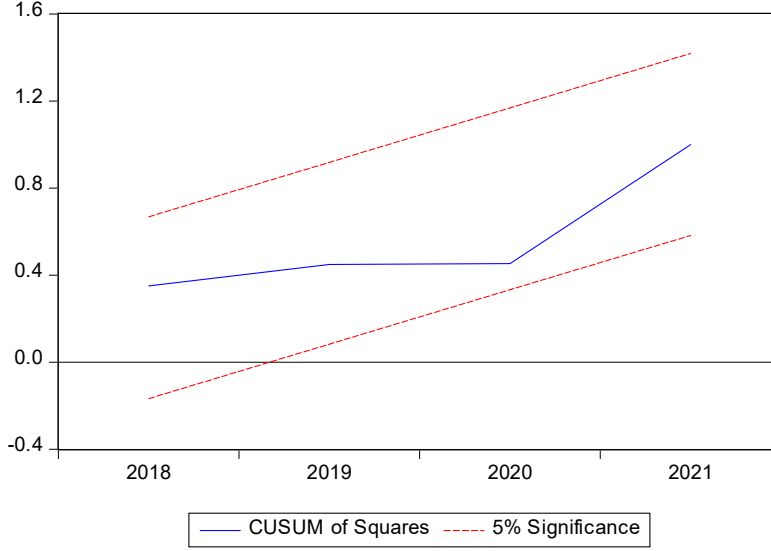
Breusch-pagan-Godfrey: Değişen varyans testinin olasılık değerini göstermektedir.

Modelde tahmin edilen parametrelerin istikrarlı olup olmadığını test etmek amacıyla CUSUM grafikleri elde edilmiştir.

Grafik 3: ARDL Modeli için CUSUM Grafiği

Grafik 4: ARDL Modeli için CUSUMSQ Grafiği

Grafik 3 ve Grafik 4'te kesikli çizgiler %95 güven sınırını, düz çizgi ise parametre tahminlerini göstermektedir. Her iki grafikte de tahminler güven sınırları içerisinde yer aldığından parametre tahminleri istikrar koşulunu sağlamaktadır.

Daha sonra Ramsey RESET Testi ile modeldeki spesifikasyon sorunu olup olmadığına bakılmıştır. Test sonuçları t istatistik değeri=2.2974(0.1052) olarak bulunmuştur. Prob değeri 0.05 den büyük olduğu için modelde spesifikasyon hatası olmadığı sonucuna ulaşılmaktadır. Son olarak modelde normallik varsayımının sağlanıp sağlanmadığını sınamak için Jarque-Bera normallik testi yapılmıştır. Teste göre Jarque-Bera=0.7151(0.6993) olarak bulunmuştur. Bu sonuçlar serilerin normal dağıldığını göstermektedir.

Uzun dönemli eşbütünleşmenin varlığına karar verebilmek için F istatistiği alt ve üst sınır kritik değerler ile karşılaştırılmaktadır. F istatistik değeri, kritik değer üst sınırından daha büyük ise H_0 hipotezi reddedilir. Bu durumda değişkenler arasında eşbütünleşme olduğunu göstermektedir. F istatistik değeri, kritik değer alt sınırından daha küçük ise H_0 hipotezi reddedilemez.

Tablo 5: ARDL Sınır Testi Sonuçları

K	F istatistiği	Alt Sınır	Üst Sınır
3	14.9095	2.72	5.61

Tablo 5'te sınır testi sonuçlarını göstermektedir. Tabloya göre F istatistik değeri kritik değerlerin alt ve üst sınırında daha büyük olduğu için değişkenler arasında eşbütünleşme bulunmaktadır. Diğer bir anlatımla ekonomik özgürlük ve ekonomik büyüme arasında eşbütünleşme olduğu ortaya çıkmıştır. Tablo 6'da ARDL uzun dönem katsayıları gösterilmektedir.

Tablo 6: ARDL Uzun Dönem Katsayıları

Değişkenler	Katsayı	t-istatistik	prob
EF	0.0248	0.5128	0.6351
EF1	-0.1117	-4.9068	0.0080
EF2	0.0250	1.6447	0.1754
EC=EG-(0.0248*EF -0.1117*EF1+0.0251*EF2)			

Elde edilen bu sonuçlar Türkiye’de uzun dönemde büyüme fonksiyonunun ekonomik özgürlük değişkeni ile birlikte değerlendirilebileceğini göstermektedir. EG ve EF değişkenleri arasındaki kısa dönemli ilişkilerin araştırılabilmesi amacıyla kurulan ARDL modeline ilişkin hata düzeltme modeli sonuçları ise Tablo 7’de gösterilmiştir.

Tablo 7: ARDL Kısa Dönem Hata Düzeltme Modeli Katsayıları

Değişkenler	Katsayı	t-istatistik	prob
C	4.8686	10.2951	0.0005
D(EG(-1))	-0.5171	-6.3758	0.0031
D(EG(-2))	-0.2240	-2.9227	0.0431
D(EG(-3))	-0.0967	-1.4418	0.2228
D(EF)	0.0337	4.7543	0.0089
D(EF(-1))	0.0253	3.3178	0.0294
D(EF(-2))	-0.0352	-4.8949	0.0081
D(EF(-3))	-0.0550	-8.4896	0.0011
D(EF1)	-0.0094	-2.3401	0.0794
D(EF1(-1))	0.0332	5.2124	0.0065
D(EF1(-2))	0.0314	6.6652	0.0026
D(EF2)	0.0017	0.7839	0.4769
D(EF2(-1))	-0.0297	-11.6982	0.0003
D(EF2(-2))	-0.0026	-1.0442	0.3553
D(EF2(-3))	0.0130	5.3883	0.0057
CointEq(-1)*	-0.4357	-10.2160	0.0005
R²= 0.9825			
Düzeltilmiş R² =0.9452			

Hata düzeltme mekanizmasının çalışması için, hata düzeltme katsayısının negatif ve istatistiksel olarak anlamlı olması gerekmektedir (Mert & Çağlar, 2019: 296). Hata düzeltme katsayısı (CointEq(-1)) -0.4357(0.0005) olarak hesaplanmıştır. Bu katsayı beklenildiği gibi negatif ve istatistiksel olarak anlamlıdır.

Elde edilen bu sonuçlara göre, Türkiye’de 1995-2021 döneminde ekonomik özgürlük ve ekonomik büyüme arasında eşbütünleşme olduğu ortaya çıkmıştır. Bu bulgular, ekonomik özgürlükler ve ekonomik büyümenin uzun dönemde dengeye geldiğini göstermektedir.

3.3. Toda-Yamamoto Nedensellik Testi

Değişkenler arasında nedensellik ilişkisi olup olmadığının tespit edilmesi amacı ile serilere nedensellik testi uygulanacaktır. Nedensellik testine geçmek için öncelikle VAR model kurulmuştur.

VAR(1) modeli kurulmuş ve karakteristik polinom kökleri, otokorelasyon ve değişen varyans istikrar koşullarının uygun olup olmadığı test edilmiştir. Oluşturulan VAR model aşağıdaki gibidir.

$$EG = \alpha_0 + \alpha_1 EF + \alpha_2 EF1 + \alpha_3 EF2 + \alpha_4 EF3 + \alpha_5 EF4 + u$$

Tablo 8: Optimum Gecikme Uzunlukları

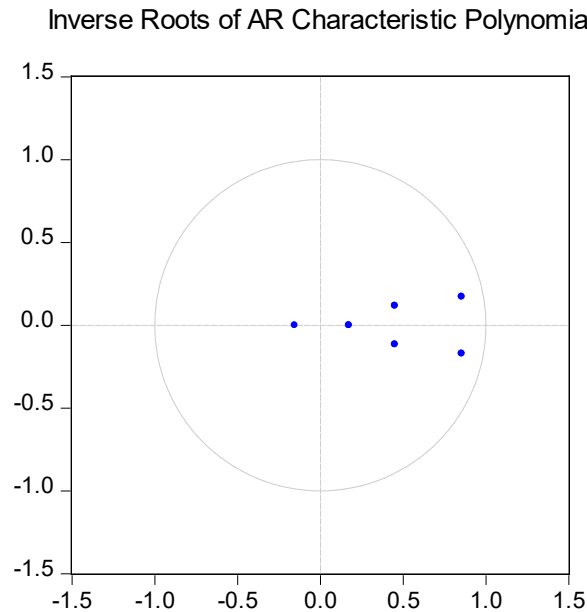
lag	LR	FPE	AIC	SC	HQ
1	100.6274*	46.92493*	20.7836*	22.8313*	21.3518*
2	27.5479	150.9239	21.3679	25.1708	22.4227

(AIC: Akaike Bilgi Kriteri, FPE: Son Tahmin Hatası, HQ: Hannan-Quinn Bilgi Kriteri, LR: Olabilirlik Oranı, SC: Schwarz Bayesci Bilgi Kriteri, *: İlgili kriterin uygun bulunduğu gecikme uzunluğunu ifade etmektedir.)

Gecikme uzunluğunun hata teriminin tüm varsayımları için geçerli olması gerekmektedir (Tarı, 2011: 461). Tablo 8’de görüleceği üzere LR, FPE, AIC, SC ve HQ bilgi kriterlerinin tamamı gecikme uzunluğunu bir (1) olarak göstermektedir. Bu sonuca göre k=1 olduğu söylenebilir. Tüm varsayımlarda gecikme uzunluğunun bir olarak belirlenmesinin ardından VAR(1) modeli kurulmuş ve karakteristik polinom kökleri, otokorelasyon ve değişen varyans istikrar koşullarının uygun olup olmadığı test edilmiştir.

VAR(1) modelinin ilk istikrar koşulu olan karakteristik polinom kökleri incelenmiştir. Tüm birim köklerin çember içerisinde olduğu Şekil 1’de görülmektedir. Böylece ilk istikrar koşulu sağlanmıştır.

Şekil 1: AR Karakteristik Polinom Ters Kökleri

VAR(1) modelinde diğer istikrar koşulu olan otokorelasyon sorununun olup olmadığını test etmek amacıyla otokorelasyon LM testi uygulanmıştır. Tablo 9’da gösterilen test sonuçlarına göre “H₀: otokorelasyon yoktur” hipotezi kabul edilmiştir. Bu sonuçlara göre, modelde otokorelasyon sorununa rastlanmamıştır.

Tablo 9: Otokorelasyon Test Sonuçları

Lag	LRE-Stat	prob
1	31.8601	0.7141
2	20.5779	0.9857

VAR(1) modelinde istikrar koşullarından bir diğeri olan değişen varyans testi sonuçlarına göre “H0: Değişen Varyans Yoktur” hipotezi kabul edilmiştir. Tablo 10’a göre kurulan VAR (1) modelinde değişen varyans problemine rastlanmamıştır.

Tablo 10: Değişen Varyans Test Sonuçları

Chi-sq	prob
270.2355	0.2053

Modelde tüm istikrar koşulları sağladığı tespit edilmiştir. Ardından Toda-Yamamoto nedensellik testine geçiştir. Toda-Yamamoto testi tahmin edilirken VAR ($k+d_{\max}$) boyutunda tahmin edilmesi gerekmektedir. Bu nedenle bu testin en önemli noktası serilerin durağanlık derecelerinin ve max gecikme uzunluğunun doğru tespit edilmesidir. Burada k uygun gecikme uzunluğunu, $d_{\max}$ ise serilerin en büyük durağanlık derecesini göstermektedir. Yukarıdaki testlerde $k=1$ ve $d_{\max}=1$ olarak tespit edilmiştir. VAR ($k+d_{\max}$) bu modelde $1+1=2$ olarak belirlenmiştir. Toda-Yamamoto nedensellik sonuçları Tablo 11 ve Tablo 12’de gösterilmektedir.

Tablo 11: Temel Hipotez İçin Toda-Yamamoto Nedensellik Test Sonuçları

Bağımlı Değişken : EG		
Bağımsız değişken	Chi-sq	prob
EF	3.5549	0.0594
Bağımlı Değişken : EF		
EG	0.1002	0.7516

Toda-Yamamoto nedensellik testleri sonuçlarından anlaşılacağı gibi, EF ve EG değişkenleri arasında EF’den EG’ye doğru tek yönlü nedensellik tespit edilmiştir. Dolayısıyla “EF, EG’nin nedeni değildir” hipotezi reddedilmiştir. Aralarındaki ilişkiyi daha detaylı incelemek amacıyla ekonomik özgürlük alt endeksleri ile ekonomik büyüme arasındaki nedensellik ilişkisi Tablo 12’de gösterilmektedir.

Tablo 12: Alt Hipotezler İçin Toda-Yamamoto Nedensellik Test Sonuçları

Bağımlı Değişken: EG		
Bağımsız değişken	Chi-sq	prob
EF1	1.4951	0.2214
EF2	4.4468	0.0350
EF3	0.5027	0.4783
EF4	0.0684	0.7936
Bağımlı Değişken: EF1		
EG	0.2870	0.5921
Bağımlı Değişken: EF2		
EG	0.4562	0.4994
Bağımlı Değişken: EF3		
EG	4.5453	0.0330
Bağımlı Değişken: EF4		
EG	0.4049	0.5246

Tablo 12'ye göre alt endeksler arasında sadece EF2 (devletin ekonomideki büyüklüğü)'den ekonomik büyümeye doğru bir nedensellik ilişkisi tespit edilmiştir. Ekonomik büyüme ise ekonomik özgürlük alt endekslerinden EF3'ün (düzenleyici etkinlik) nedeni olarak bulunmuştur.

4. Sonuç

Mücadele özgürlüğü, mülkiyet ve miras özgürlüğü, teşebbüs özgürlüğü, sözleşme özgürlüğü, gelir ve servetini istediği şekilde kullanma özgürlüğü, uluslararası ticaret özgürlüğü gibi birçok kavramı içerisinde barındıran ekonomik özgürlükler, ülkelerin ekonomik büyüme ve gelişmişlik seviyesi açısından önem arz ettiği bilinmektedir. 1995 yılından itibaren Heritage Vakfı ve The Wall Street Journal tarafından yıllık olarak yayınlanan Ekonomik Özgürlük Endeksi ülkelerin ekonomik özgürlük seviyeleri üzerinde sayısal yorumlar ve ekonometrik analizler yapılmasına olanak sağlamaktadır. Ekonomik büyümeye ilişkin en kapsamlı veriler ise Dünya Bankası tarafından yayınlanmaktadır.

Bu çalışmada, Türkiye için 1995-2021 dönemi yıllık verileri kullanılarak ekonomik özgürlükler ve ekonomik büyüme arasındaki ilişki Toda-Yamamoto nedensellik testi ile analiz edilmiştir. Çalışmada öncelikle serilerin durağanlığının araştırılması amacıyla Perron (1989) kırılmalı birim kök testi yapılmıştır. Birim kök testi sonrası serilerin farklı seviyelerden durağan olması ve düşük gözlem sayılarına sahip olmaları nedeniyle ARDL eşbütünleşme testi ile değişkenler arasındaki uzun dönem ilişkisi incelenmiştir. Hata terimlerine uygulanan birim kök testi sonucunda analiz edilen değişkenler arasında eşbütünleşme olduğu ortaya çıkmıştır. Ardından VAR modeli kurularak otokorelasyon, değişen varyans ve karakteristik polinom kökleri istikrar koşullarının sağlanıp sağlanmadığı test edilmiştir. VAR (1) model tüm istikrar koşullarını sağladıktan sonra Toda-Yamamoto nedensellik testi gerçekleştirilmiştir. Toda-Yamamoto nedensellik analizi sonuçları Türkiye'de ekonomik özgürlüklerden ekonomik büyümeye doğru

Yay, S. & Ezanoğlu, Z. (2023). Ekonomik Özgürlükler ve Ekonomik Büyüme Birbiriyle İlişkili midir? Genel Değerlendirme ve Türkiye üzerine Bir Analiz.

Fiscaeconomia, 7(2), 1758-1784. Doi: 10.25295/fsecon.1261507

tek yönlü nedensellik olduğunu göstermektedir. Bu sonuç daha önce yapılan ampirik uygulamalar ile benzerlik göstermektedir.

Literatürde genel kabul görmüş hipotez ekonomik büyümenin ekonomik özgürlüklerden etkileneceği yönündedir. Elde edilen sonuçlar ekonomik özgürlüklerin Türkiye’de ekonomik büyüme açısından önemli olduğunu ortaya koymaktadır. Çünkü, ekonomik özgürlükler üretimde verimliliği artırmaya ve kaynakların değerli kullanılmasına yönlendirmeye yardımcı olarak ekonomik büyümeyi hızlandırmaktadır. Eklemek gerekirse, ekonomik özgürlüklerin alt endekslerinden yalnızca devletin ekonomideki büyüklüğünden ekonomik büyümeye doğru bir nedensellik ilişkisi tespit edilmiş olup, ekonomik büyüme ise ekonomik özgürlük alt endekslerinden düzenleyici etkinliğin nedeni olarak bulunmuştur. Genel bir değerlendirme yapıldığında; bu sonuçlara göre Türkiye’de kamu harcamaları, vergi yükü ve finansal sağlıktaki değişimler kişi başına GSYH üzerinde etkili olacaktır. Ayrıca ülkedeki kişi başına GSYH’nin artması iş özgürlüğü, çalışma özgürlüğü ve parasal özgürlüğü etkileyecektir.

Kaynakça

- Acemoğlu, D. K. & Robinson, J. A. (2012). *Why Nations Fail: The Origin of Power, Prosperity and Poverty*. New York: Crown.
- Akıncı, M., Yüce, G. & Yılmaz, Ö. (2014). Ekonomik Özgürlüklerin İktisadi Büyüme Üzerindeki Etkileri: Bir Panel Veri Analizi. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(2), 81-96.
- Akkaya, M. (2019). Gelişen Piyasalarda Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımı, Ekonomik Özgürlük ve Ekonomik Büyüme İlişkisi. *TESAM Akademi Dergisi*, 6(1), 283-303.
- Aktan, C. C. & Yay, S. (2019). *Kurallar ve Kurumlar*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Aktan, C. C. (1996). Demokrasi ve Piyasa Ekonomisi Yönünden Türkiye Dünyanın Neresinde?. *EGİAD 1996 Raporu*. İzmir: EGİAD Yayınları.
- Aktan, C. C. (2017). *Özgürlük Felsefesi*. Ankara: Orion Kitabevi.
- Aktan, C. C. (2021). *Özgür Sözler* (2. Baskı). Ankara: Astana Yayınları.
- Aktan, C. C. (2021b). *Kurumsal İktisat*. Ankara: Astana Yayıncılık.
- Been, I. S. (1988). *A Theory of Freedom*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Belasen, A. R. & Hafer, R.W. (2013). Do Changes in Economic Freedom Affect Well-Being?. *Journal of Regional Analysis and Policy*, 43, 56-64.
- Beşkaya, A. & Manan, Ö. (2009). Ekonomik Özgürlükler ve Demokrasi ile Ekonomik Performans Arasındaki İlişkinin Zaman Serileri ile Analizi: Türkiye Örneği. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 5(10), 47-76.
- Cebula, R. J., Clark, J. R. & Mixon, F. G. (2013). The Impact of Economic Freedom on per Capita Real GDP: A Study of OECD Nations. *Journal of Regional Analysis and Policy*, 34, 34-41.
- Cranston, M. (1993). İnsan Hakları Nelerdir?. *Sosyal ve Siyasal Teori - Seçme Yazılar*, A. Yayla (Çev.) (251-256) Ankara: Siyasal Kitabevi.

Yay, S. & Ezanoğlu, Z. (2023). Ekonomik Özgürlükler ve Ekonomik Büyüme Birbiriyle İlişkili midir? Genel Değerlendirme ve Türkiye üzerine Bir Analiz.

Fiscaeconomia, 7(2), 1758-1784. Doi: 10.25295/fsecon.1261507

-
- Çetin, R. (2013). Ekonomik Özgürlüğün Gelir Düzeyi Üzerindeki Etkisinin Panel Veri Analizi Yöntemiyle İncelenmesi. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 8(2), 37-47.
- Dam, M. M. & Şanlı, O. (2019). Ekonomik Özgürlüğün Büyüme Üzerindeki Etkisi: BRIC-T Ülkeleri Üzerine Bir Panel ARDL Analizi. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 33(4), 1027-1044.
- De Haan, J. & Sierman, L. J. (1998). Further Evidence on the Relationship Between Economic Freedom and Economic Growth. *Public Choice*, 95, 363-380.
- De Haan, J. & Sturm, J. E. (2000). On the Relationship between Economic Freedom and Economic Growth. *European Journal of Political Economy*, 16(2), 215-241.
- De Vanssay, X. & Spindler, Z. A. (1994). Freedom and Growth: Do Constitutions Matter?. *Public Choice*, 78(3-4), 359-372.
- Demir, Ö. (1996). *Kurumcu İktisat*. Ankara: Vadi Yayınları.
- Dinler, Z. (2014). *İktisada Giriş* (20. Baskı). Bursa: Ekin Basın Yayın Dağıtım.
- Domar, E. D. (1946). Capital Expansion, Rate of Growth and Employment. *Econometrica*, 14(2), 137-147.
- Doucouliağos, C. & Ulubaşoğlu, M. (2004). Economic Freedom and Economic Growth: Selection, Specification and Genuine Effects. *European Public Choice Society Meetings*, Berlin.
- Easton, S. T. & Walker, M. A. (1997). Income, Growth, and Economic Freedom. *The American Economic Review*, 87(2), 328-332.
- Erdal, F. & Yenipazarlı, A. (2013). Which Economic Freedoms Contribute Income Per Capita? Are Results Sensitive to the Indicators and the Estimation Methods?. *Emerging Markets Finance and Trade*, 49, 130-147.
- Erdem, E. & Tuğcu, C. T. (2012). New Evidence on the Relationship Between Economic Freedom and Growth: A Panel Cointegration Analysis for the Case of OECD. *Global Economy Journal*, 12(3), 1-18.
- Feldman, A. (1928). On the Theory of Rates of Growth of National Income. N. Spulber (Ed.), *Foundation of Soviet Strategy for Economic Growth: Selected Soviet Essays, 1924-1930*. Bloomington: Indiana University Press.
- Friedman, M. (2018). *Kapitalizm ve Özgürlük* (5. Baskı). D. Erberk & N. Himmetoğlu (Çev.). Ankara: Eksi Kitaplar.
- Gövdeli, T. (2018). Ekonomik Özgürlük, Turizm ve Ekonomik Büyüme: BRICST Ülkelerinde Konya Bootstrap Nedensellik Analizi. *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*, 379-390.
- Gray, T. (1990). *Freedom*. London: MacMillan Education Ltd.
- Güney, T. (2017). Türkiye ve BRICS Ülkelerinde Ekonomik Özgürlüğün Ekonomik Büyüme Üzerine Etkisi. *International Review of Economics and Management*, 5(2), 30-47.

Yay, S. & Ezanoğlu, Z. (2023). Ekonomik Özgürlükler ve Ekonomik Büyüme Birbiriyle İlişkili midir? Genel Değerlendirme ve Türkiye üzerine Bir Analiz.

Fiscioeconomia, 7(2), 1758-1784. Doi: 10.25295/fsecon.1261507

Gwartney, J. D., Lawson, R. A. & Holcombe, R. G. (1999). Economic Freedom and the Environment for Economic Growth. *Journal of Institutional and Theoretical Economics*, 643-663.

Gwartney, J., Holcombe, R. G. & Lawson, R. A. (2004). Economic Freedom, Institutional Quality and Cross-Country Differences in Income and Growth. *Cato Journal*, 24(3), 205-233.

Harrod, R. F. (1939). An Essay in Dynamic Theory. *Economic Journal*, 49(193), 14-33.

Hayek, F. A. v. (2013). *Özgürlüğün Anayasası* (1. Baskı). Y. Z. Çelikkaya (Çev.). Ankara: BigBang Yayınları.

Hayek, F. A. v. (2015). *Kölelik Yolu* (6. Baskı). T. Feyzioğlu, Y. Arsan & A. Yayla (Çev.). Ankara: Liberte Yayınları.

Index of Economic Freedom. (2023). <https://www.heritage.org/index/>

Islam, S. (1996). Economic Freedom, Per Capita Income and Economic Growth. *Applied Economics Letters*, 3(9), 595-597.

Justesen, M. K. (2008). The Effect of Economic Freedom on Growth Revisited: New Evidence on Causality from a Panel of Countries 1970-1999. *European Journal of Political Economy*, 24(3), 642-660.

Kangal, N. & Eroğlu, İ. (2023). Yüksek Özgürlükçü Ekonomilerde Ekonomik Büyüme Performansına İlişkin Ampirik Kanıtlar. *Ekonomi Bilimleri Dergisi*, 15(1), 1-24.

Kapani, M. (1981). *Kamu Hürriyetleri*. Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları.

Kasper, W. & Streit, M. E. (1999). *Institutional Economics*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing.

Kasper, W. (2007). *Ekonomik Özgürlük ve Gelişme*. B. Akın (Çev.). Ankara: Liberte Yayınları.

Keynes, J. M. (1936). *The General Theory of Employment, Interest and Money*. London: Macmillan.

Kim, A. B. (2023). *2023 Index of Economic Freedom*. Washington: The Heritage Foundation.

Koçak, E. & Uzay, N. (2018). Demokrasi, Ekonomik Özgürlükler ve Ekonomik Büyüme: Kurumların Rolü Üzerine Bir Araştırma. *Sosyoekonomi*, 26(36), 81-102.

Lucas, R. E. (1988). *Lectures on Economic Growth*. London: Harvard University Press.

Malthus, T. R. (1798). *An Essay on the Principle of Population*. London: J. Johnson.

Melhvish, K. J. (1978). *Western Liberalism: A History in Documents from Locke to Croce*. London: Longman.

Mert, M. & Çağlar, A. E. (2019). *EvIEWS ve Gauss Uygulamalı Zaman Serileri Analizi*. Ankara: Detay Yayıncılık.

Narayan, P., K. & Narayan, S. (2005). Estimating Income and Price Elasticities of Imports for Fiji in a Cointegration Framework, *Economic Modeling*, 22(3), 423-438.

Yay, S. & Ezanoğlu, Z. (2023). Ekonomik Özgürlükler ve Ekonomik Büyüme Birbiriyle İlişkili midir? Genel Değerlendirme ve Türkiye üzerine Bir Analiz.

Fiscaeconomia, 7(2), 1758-1784. Doi: 10.25295/fsecon.1261507

-
- Nelson, M. A. & Singh, R. D. (1998). Democracy, Economic Freedom, Fiscal Policy, and Growth in LDCs: A Freshlook. *Economic Development and Cultural Change*, 46(4), 677-696.
- North, D. C. (1990). *Institutions, Institutional Change and Economic Performance*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Öztürk Çetenak, Ö. & Işık, M. (2016). Ekonomik Özgürlükler ile Ekonomik Büyüme Arasındaki Nedensellik İlişkisi: OECD Ülkeleri Üzerine Bir Uygulama. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(1), 1-16.
- Perron, P. (1989). The Great Crash, The Oil Price Shock, and The Unit Root Hypothesis. *Econometrica: Journal of the Econometric Society*, 1361-1401.
- Pesaran, M. H., Shin, Y. & Smith, R. J. (2001). Bounds Testing Approaches to The Analysis of Level Relationships. *Journal of Applied Econometrics*, 16(3), 289-326.
- Razmi, M. J. & Refaei, R. (2013). The Effect of Trade Openness and Economic Freedom on Economic Growth: The Case of Middle East and East Asian Countries. *International Journal of Economics and Financial Issues*, 3(2), 376-385.
- Rebelo, S. T. (1991). Long-Run Policy Analysis and Long-Run Growth. *Journal of Political Economy*, 99(3), 500-521.
- Ricardo, D. (1817). *The Principles of Political Economy and Taxation*. London: J. M. Dent.
- Rodrik, D. (2007). *Globalization, Institutions and Economic Growth*. New Jersey: Princeton University Press.
- Romer, P. M. (1986). Increasing Returns and Long-Run Growth. *Journal of Political Economy*, 94(5), 1002-1037.
- Sarıbaş, H. (2009). Ekonomik Özgürlükler ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Bir Panel Veri Analizi. *Finans Politik & Ekonomik Yorumlar*, 46(538), 7-16.
- Schumpeter, J. (1942). *Capitalism, Socialism and Democracy*. New York: Harper.
- Smith, A. (1776). *The Wealth of Nations*. London: W. Strahan & T. Cadell Publisher.
- Solow, R. M. (1956). A Contribution to the Theory of Economic Growth. *Quarterly Journal of Economics*, 70(1), 65-94.
- Swan, T. W. (1956). Economic Growth and Capital Accumulation. *Economic Record*, 32(2), 334-361.
- Şahin, D. (2018). MENA Ülkelerinde Kurumsal Kalite ve Ekonomik Büyüme İlişkisinin Analizi. *İktisadi Yenilik Dergisi*, 5(1), 1-9.
- Tarı, R. (2011). *Ekonometri*. Kocaeli: Umuttepe Yayınları.
- The European Social Charter. (1965). <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=treaty-detail&treatynum=035>

Yay, S. & Ezanoğlu, Z. (2023). Ekonomik Özgürlükler ve Ekonomik Büyüme Birbiriyle İlişkili midir? Genel Değerlendirme ve Türkiye üzerine Bir Analiz.

Fiscocoeconomia, 7(2), 1758-1784. Doi: 10.25295/fsecon.1261507

The Heritage Foundation & The Wall Street Journal. (2023). *2023 Index of Economic Freedom*. https://www.heritage.org/index/pdf/2023/book/2023_IndexOfEconomicFreedom_FINAL.pdf

The Heritage Vakfı. (2023). <https://www.heritage.org/index/about>

The World Bank. (2021). *2021 GDP Growth (Annual %)*. https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG?most_recent_value_desc=true

Tunçsiper, B. & Biçen, Ö. F. (2014). Ekonomik Özgürlükler ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişkinin Panel Regresyon Yöntemiyle İncelenmesi. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 9(2), 25- 45

Türkay, H. (2015). Seçilmiş Bazı Geçiş Ekonomilerinde İktisadi Özgürlükler ve İktisadi Büyüme İlişkisi: Bir Panel Veri Analizi. *International Conference on Eurasian Economies*, 825-829.

Ünsal, E. M. (2007). *İktisadi Büyüme*. Ankara: İmaj Yayıncılık.

Weede, E. (2006). Economic Freedom and Development: New Calculations and Interpretations. *Cato Journal*, 26(3), 511-524.

Whalen, C. J. (Ed.). (2022). *Institutional Economics: Perspectives and Methods in Pursuit of a Better World*. London: Routledge.

Yalman, İ. N., Sandalcılar, A. & Demirkoparan, F. (2011). Özgürlükler ve Ekonomik Kalkınma: Latin Amerika ve Türkiye. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 10(Ekonometri ve İstatistik Sempozyumu Özel Sayısı), 431-444.

Yay, S. (2020). *Hukuk, İktisat ve Kurumlar*. İzmir: SOBİAD Hukuk ve İktisat Araştırmaları Merkezi Yayınları.

Yenipazarlı, A. (2009). *Ekonomik Özgürlükler ve Ekonomik Büyüme Üzerine Etkisi: Türkiye Üzerine Bir Zaman Serisi Analizi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Aydın: Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı.

Yıldırım S. (2009). Aghion-Howitt Büyüme Modeli Çerçevesinde Ekonomik Özgürlük ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişkinin Panel Veri Analizi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 25, 259-268.

Yılmaz, F. (2018). Kurumsal İktisat: İktisat ile Sosyolojinin Sınırlarında Bir Tarih. A. A. Eren & E. Kırmızıaltın (Ed.), *İktisat Sosyolojisi: Kurucu Düşünürler ve İktisat Okulları Özelinde Bir Çalışma* (223-249). Ankara: Heretik Yayınları.

Yay, S. & Ezanoğlu, Z. (2023). Ekonomik Özgürlükler ve Ekonomik Büyüme Birbiriyle İlişkili midir?
Genel Değerlendirme ve Türkiye üzerine Bir Analiz.

Fiscaeconomia, 7(2), 1758-1784. Doi: 10.25295/fsecon.1261507

Çıkar Beyanı: Yazarlar arasında çıkar çatışması yoktur.

Etik Beyanı: Bu çalışmanın tüm hazırlanma süreçlerinde etik kurallara uyulduğunu yazarlar beyan eder. Aksi bir durumun tespiti halinde Fiscaeconomia Dergisinin hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk çalışmanın yazarlarına aittir.

Yazar Katkısı: Yazarların katkısı aşağıdaki gibidir;

Giriş: 1. ve 2. yazar

Literatür: 1. ve 2. yazar

Metodoloji: 1. ve 2. yazar

Sonuç: 1. ve 2. yazar

1. yazarın katkı oranı: % 50, 2. yazarın katkı oranı: % 50.

Conflict of Interest: The authors declare that they have no competing interests.

Ethical Approval: The authors declare that ethical rules are followed in all preparation processes of this study. In the case of a contrary situation, Fiscaeconomia has no responsibility, and all responsibility belongs to the study's authors.

Author Contributions: author contributions are below;

Introduction: 1. and 2. author

Literature: 1. and 2. author

Methodology: 1. and 2. author

Conclusion: 1. and 2. author

1st author's contribution rate: % 50, 2nd author's contribution rate: % 50.

Are Economic Freedoms and Economic Growth Interrelated? A General Evaluation and Analysis on Turkey

Serdar Yay, Zeynep Ezanoğlu

Extended Abstract

Economic freedoms mean that individuals are free to engage in economic activity and can use their earnings without any interference. In a broader context, economic freedoms encompass many important freedoms, from the freedom of enterprise to the freedom of exchange, from the freedom of contract to the freedom of property and inheritance, from the freedom to use one's income and wealth as they wish to the freedom of international trade. Considered the pioneer of economics in the modern sense, Adam Smith draws attention to economic freedoms in his greatest work, "The Wealth of Nations," published in 1776. The great thinker Friedrich August von Hayek, who was awarded the Nobel Prize in Economics in 1974, and Milton Friedman, who was awarded the Nobel Prize in Economics in 1976, are other important thinkers who draw attention to the importance of economic freedoms.

Economic freedoms, which include many freedoms such as enterprise, contract, exchange, and property, are also important in terms of economic growth and development level of countries. In this sense, issues such as measuring and evaluating economic freedoms and making comparisons between countries are needed. In this direction, especially since the early 1990s, it is seen that various international organizations have published annual or periodic reports on the value given by countries to economic freedoms and the point at which this value is compared to other countries.

One of the most critical studies on this subject is the Economic Freedom Index, which has been developed to measure the economic freedom levels of countries, published annually since 1995 by the Washington-based The Heritage Foundation and The Wall Street Journal. The index in question evaluates the economic freedom of countries between "0-100" points, with 100 representing the maximum value for each category, and the titles in question having equal weight based on four main factors, each of which also has three sub-factors including the rule of law (property rights, state integrity, judicial efficiency), the size of the state in the economy (public spending, tax burden, financial health), regulatory effectiveness (business freedom, labor freedom, monetary freedom), and open markets (trade freedom, investment freedom, financial freedom).

It is seen that the Economic Freedom Index considers the necessary and valuable factors for a good state and social order in evaluating the economic freedoms of countries. Namely, the rule of law means that the law is held above all else in a society. In the index, the rule of law is perhaps the most important element of economic freedom, property rights, and judicial efficiency that explains the equal and effective functioning of all elements of the society against the violation of their rights by others, and the solid, institutionalized state, which is far from many elements, such as fraud, bribery, corruption and the danger of corruption, evaluated in terms of state integrity.

Societies in which economic freedoms are developed achieve a faster economic growth than other societies. It should be noted that the number of studies focusing on this relationship has been increasing in recent years, especially in the new institutional economics school literature. What is meant by economic growth is the increase in production and therefore the national income as a result of the increase in production capacity in a country. Economic growth is important for all countries, regardless of their level of development. The interest of economists in economic growth goes back to Adam Smith. Adam Smith was followed by the important works of Thomas R. Malthus and David Ricardo. The studies of Joseph A. Schumpeter and Alexandrovich Feldman in the late 1800s, and later the models developed by Roy F. Harrod and Evsey D. Domar contributed greatly to the economic growth literature. The studies of Robert M. Solow and Trevor W. Swan in the late 1950s, and Paul M. Romer, Robert E. Lucas and Sérgio T. Rebelo in the late 1980s became important in the economic growth literature. From the mid-1990s to the present, studies examining the main determinants of economic growth have increased, and studies on economic growth in this period have emerged under the roof of the new institutional economics school under the leadership of names such as Douglass C. North, Dani Rodrik, Daron K. Acemoğlu and James A. Robinson emerged and developed.

In the study, data on economic growth were obtained from the World Bank. Since the World Bank finally announced the annual growth rates of countries for 2021, data from 1995 to 2021 were used in the study. The relationship between economic freedoms and economic growth between the years 1995-2021 in Turkey was analyzed with the Toda-Yamamoto causality test. In this direction, the concepts of economic freedom and economic growth are defined in the introduction part of the study, and the increasing interest in the relationship between the two concepts in recent years has been mentioned. In addition, the Economic Freedom Index developed by the Heritage Foundation and The Wall Street Journal to measure the economic freedoms of countries was explained in detail, countries were evaluated in the light of 2023 data, and 176 countries were mentioned according to their economic freedoms. In addition, in the light of the World Bank data, the economic growth rates of 197 countries are also included in the light of 2021 data. In the second part of the study, after the theoretical explanations between economic freedom and economic growth, a literature review on the subject is given. In the third part of the study, the relationship between economic freedoms and economic growth has been analyzed by the evaluation of economic freedoms according to the Economic Freedom Index developed by the Heritage Foundation and The Wall Street Journal between the years 1995-2021 and the economic freedoms in Turkey through the economic growth data announced by the World Bank between 1995-2021. Finally, this relationship was evaluated in the conclusion and evaluation section.

Economic freedoms are accepted as an essential determinant of economic growth and welfare increase. Empirical studies show that economic freedom is an important factor in explaining the variation in economic performance levels between countries. In the literature section of the study, salient works estimating the effect of economic freedoms on economic growth, from Easton & Walker (1997), the first known study in this field is mentioned. The results show that economic freedom positively affects economic growth. From the literature review, it has

Yay, S. & Ezanoğlu, Z. (2023). Ekonomik Özgürlükler ve Ekonomik Büyüme Birbiriyle İlişkili midir? Genel Değerlendirme ve Türkiye üzerine Bir Analiz.

Fiscaeconomia, 7(2), 1758-1784. Doi: 10.25295/fsecon.1261507

been determined that the majority of empirical studies on this subject are conducted as panel data analysis on country groups, and studies that make time series analyses with Turkey data are relatively few. For this reason, in this study, the relationship between economic freedoms and economic growth between the years 1995-2021 in Turkey was tested using time series methods.

In this study, the relationship between economic freedoms and economic growth was analyzed using the Toda-Yamamoto causality test, using annual data for the period of 1995-2021 for Turkey. First of all, Perron's (1989) unit root test with break was performed in order to investigate the stationarity of the series. Since the series were stationary at the same levels after the unit root test and there were two variables, the long-term relationship between the variables was examined with the ARDL cointegration test. As a result of the unit root test applied to the error terms, it was revealed that there was cointegration between the analyzed variables. Then, by establishing the VAR model, it was tested whether the stability conditions for autocorrelation, varying variance and characteristic polynomial roots were met. After the VAR (1) model satisfies all stability conditions, the Toda-Yamamoto causality test was performed. The results of the Toda-Yamamoto causality analysis show that there is unidirectional causality from economic freedoms to economic growth in Turkey. This result is similar to previous empirical applications.

The generally accepted hypothesis in the literature is that economic growth will be affected by economic freedoms. The results show that economic freedoms are vital in terms of economic growth in Turkey because economic freedoms accelerate economic growth by helping to increase productivity in production and direct valuable resources to practical use. To add, only a causal relationship from the size of the state in the economy to economic growth, which is one of the sub-indices of economic freedom, was determined, while economic growth was found to be the reason for the regulatory effectiveness from the sub-indices of economic freedom. According to these results, when a general evaluation has been made, the changes in public expenditures, tax burden and financial health will have an impact on GDP per capita in Turkey. In addition, an increase in GDP per capita in the country will affect job freedom, labor freedom and monetary freedom.